

**Kreativni kritički laboratorij: *Zašto feminizam?*
izvannastavni obrazovni modul**

**Akademija dramske umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu
& Centar za ženske studije, Zagreb
21.04.2020. – 19.05.2020.**

o modulu

Recentni trendovi snažne retradicionalizacije društva i homogenizacije medijskog i kulturnog polja u velikoj se mjeri reflektiraju i na polje obrazovanja, posebice u polju umjetničkih i kulturalnih studija. Studentice i studenti zagrebačkog sveučilišta tako se, s jedne strane suočavaju sa izazovima povijesnog revizionizma, a s druge sa nedostatnim znanjima i alatima iz sfere feminizma koji bi im omogućili da raskrinkaju određene aspekte tog fenomena.

Kreativni kritički laboratorij: Zašto feminizam? stremi upravo osnaživanju studenata/ica u tom smislu, demonstrirajući na konkretnim primjerima iz pop kulture važnost feminističke misli i akcije.

Fokusirajući se na primjere pozitivne reprezentacije ženskog identiteta u vizualnoj kulturi, program će se dotaknuti problematike **ženske seksualnosti, reprezentacije nasilja, politike afekata te sprege klase, rase i roda**. Nudeći očišta koja izbjegavaju stereotipno prikazivanje odnosno pasivizaciju ženskih likova, ovaj program usmjeren je ka poticanju kritičke recepcije popularne kulture kroz elaboraciju nužnosti uspostave feminističke pogleda na njene proizvode.

Imajući na umu deficitarnost domaćih sveučilišnih kurikuluma u polju rodni i feminističkih studija, programi izvaninstitucionalni suradnje nameću se kao isključivo mjesto ostvarivanja znanja iz navedenog polja. Ovaj program tako nudi krucijalnu nadopunu osnovnih studijskih planova, **omogućujući studenticama i studentima da navedena znanja primjene na područja vlastitih budućih praksi**, aktivirajući pritom interdisciplinarnost pristupa navedenoj temi te potičući daljnju artikulaciju rodne problematike u vlastitom radu.

o predavanjima

Program će biti realiziran u formi gledateljskog kružoka koji će voditi teoretičarke, umjetnice te sveučilišne profesorice (**Una Bauer, Maša Grdešić, Nataša Govedić, Karla Lončar, Jasna Jasna Žmak**). Njegujući vlastite istraživačke interese i specifičan pedagoški pristup, svaka je od autorica odabrala po jedan ili više popkulturnih proizvoda (filmove i/ili serije) koje je povezala sa odabranim tekstovima s feminističkim predznakom koje će predstaviti studentima i studenticama te raspraviti zajedno s njima. Modul će biti organiziran kroz **pet susreta** koji će polaznicama i polaznicima omogućiti da iz feminističke perspektive analiziraju pop-kulturne fenomene uz prateće tekstove feminističkih autorica. Struktura pojedinih susreta bit će takva da ćemo prvo **zajedno pogledati** odabrani film ili seriju, a nakon toga će uslijediti predavanje i moderirana diskusija.

Format pojedinih susreta stremit će **što većoj participativnosti studenata i studenata** kako bi se, kroz otvaranje prostora za diskusiju, potaknula njihova kritička imaginacija, a njihovo znanje aktiviralo na načine koji nadilaze uske okvire kognitivne spoznaje. Istovremeno, modul će studenti/cama, kroz selekciju analitičkih tekstova, ponuditi i prostor za upoznavanje s epistemološkim dosezima i spoznajnim intervencijama suvremenih feminističkih teorija, posebice onih koji se tiču statusa roda unutar različitih polja suvremenog iskustva. Posebna će se pažnja prilikom zajedničke analize usmjeriti na **uspostavu paralela i veza između analiziranog materijala te domaćeg društvenog i kulturnog konteksta** unutar koje studenti/ce same djeluju.

o prijavama

Program je namijenjen **svim studenticama i studentima** Sveučilišta u Zagrebu koji su zainteresirani za proširivanje vlastitih znanja u polju feminističke kritike. Prethodno iskustvo i znanje iz te domene nije potrebno. Polaznicama i polaznicima modula bit će dodijeljen **1 ECTS bod** za izvannastavnu aktivnost. Voditeljica programa je Jasna Jasna Žmak.

Prijave se primaju **do 10.04.2020. na e-mail adresu obrazovni@zenstud.hr**. U prijavi treba navesti ime i prezime, studijski program te kratku motivaciju za sudjelovanje u programu.

raspored

utorak 21.4.2020. 17h-20h

Centar za ženske studije, Zagreb

Vlažne zone ili perspektive destigmatizacije ženske tjelesnosti

doc.art.dr.sc. Jasna Jasna Žmak

utorak 28.4.2020. 17h-20h

Centar za ženske studije, Zagreb

Solidarnost na betonu: rod, klasa i rasa u seriji *Chewing Gum*

doc.dr.sc. Maša Grdešić

utorak 5.5.2020. 17h-20h

Centar za ženske studije, Zagreb

Feministička analiza lika Laure Palmer u filmu *Twin Peaks: Vatro hodaj sa mnom*

Karla Lončar, doktorandica

utorak 12.5.2020. 17h-20h

Centar za ženske studije, Zagreb

Reprezentacija "ženske" neurorazličitosti u serijama i filmovima

doc.dr.sc. Una Bauer

utorak 19.5.2020. 17h-20h

Centar za ženske studije, Zagreb

Politike afektivne cenzure u *Malim ženama* Louise May Alcott i Čehovljevoj drami *Tri sestre*

doc.dr.sc. Nataša Govedić

doc.art.dr.sc. Jasna Jasna Žmak

Vlažne zone ili perspektive destigmatizacije ženske tjelesnosti

Centar za ženske studije, Zagreb

utorak 21.4.2020. 17h-20h

Na temelju filma *Feuchtgebiete* (2013) njemačkog autora Davida Wnendta analizirat ćemo moduse konstrukcije ideala "čistog ženskog tijela" koji se perpetuira u mnogim sferama javnog društvenog polja – od reklamne industrije do filmskog svijeta, od satova iz biologije do narodnih poslovice. Iako su ženska tijela u javnoj sferi snažno objektivizirana i seksualizirana, vrsta tijela koja se u tom smislu propagira ima jasno definirane značajke i one nipošto i nikada ne uključuju aspekte vezane uz konkretnu materijalnost tijela, tekućine koje ono proizvodi, spolne bolesti, a jednako se rijetko prikazuje i afimira i autentična, nepatologizirana ženska žudnja.

Film *Feuchtgebiete* nastao na temelju istoimene knjige (2008) – u nas objavljene pod naslovom *Vlažne zone* (Naklada Zadro, 2009) – kultne njemačke autorice **Charlotte Roche** koju mnogi smatraju *enfant terribleom*. njemačke književne scene, razdvojio je feminističku scenu jer beskompromisno govori o svim temama koje se inače u društvu prešućuju – od hemoroida do analnog seksa, od menstrualne krvi do smegme, od seksualnih fantazija do **pornografije**. I dok dio feminističke kritike način na koji film progovara o navedenim temama drži problematičnim zbog njegove navodne skandaloznosti i vulgarnosti, drugi ga dio smatra hrabrim i važnim primjerom destigmatizirajućeg diskursa koji ima snažan emancipatorski potencijal za ženski rod. Kada osamnaestogodišnja Helen završi na odjelu za proktologiju nepoznatog njemačkog gradića, provest će nas kroz vlastitu povijest "bolesti" na jedan sasvim neuobičajeni način. Diskusija nakon filma bit će radioničkog tipa tako da ćemo film analizirati čitajući različite popularno-znanstvene tekstove pokušavajući ih međusobno povezati.

Jasna Jasna Žmak radi kao dramaturginja i scenaristica, piše tekstove za izvedbu, kratke priče i **kritičke tekstove**. Docentica je na Odsjeku dramaturgije Akademije dramske umjetnosti u Zagrebu gdje je 2012. godine i diplomirala. Objavila je dva teksta za izvedbu (*Samice*, 2011; *Istovremeno drugi*, 2012), jednu proznu knjigu (*Moja ti*, 2015, Profil), jednu slikovnicu (*Pisma na kraju šume*, 2018, OAZA), jednu znanstvenu studiju (*Predavanje kao izvedba, izvedba kao predavanje – o proizvodnji znanja u umjetnosti*, 2019, Leykam International), jednu knjigu eseja (***One stvari*** – eseji o ženskoj seksualnosti, 2020, Fraktura) i niz kratkih priča. Suraduje s feminističkim portalima **Muf**, *Libela* i *VoxFeminae*.

doc.dr.sc. Maša Grdešić

Solidarnost na betonu: rod, klasa i rasa u seriji *Chewing Gum*

Centar za ženske studije, Zagreb

utorak 28.4.2020. 17h-20h

Chewing Gum, britanska humoristična serija autorice **Michaele Coel** (E4, 2015-2017), prati mladu crnkinju Tracey koja s majkom i mlađom sestrom živi u socijalnom naselju u istočnom dijelu Londona i radi kao prodavačica u kvartovskoj trgovini. Radnja započinje kada Tracey odluči napustiti majčinu religiju i ostaviti dugogodišnjeg dečka u pokušaju da postane **samostalna**. U dvije sezone pratimo njezine ljubavne i seksualne (ne)zgone, potragu za drugim poslom, kompleksne odnose s obitelji, prijateljicama i ljudima iz kvarta. Tracey je pri tom vrlo naivna i neiskusna, pa stoga i simpatično komična, te njezina pomalo infantilna perspektiva baca drugačije i začudno svjetlo na klasne podjele, **seksizam** i rasizam kojima je okružena.

Premda od života traži "nešto drugo" od onog što joj nudi život s majkom, njezine težnje nikada ne izvire iz žudnje da se približi bjelačkoj kulturi ni iz aspiracije prema srednjoj klasi. Pripadnost istoj klasi likovima je važnija od rasnih razlika, a serija je izbjegla prikazati radničku klasu kao alarmantan društveni problem stavljanjem fokusa na snagu kvartovske zajednice. "Držimo se skupa, kao žvakača guma na betonu", zaključuje Tracey na kraju druge sezone. Predavanje će se osloniti na teorijske teze **Sare Ahmed** o sreći kao "društvenoj normi" te na koncepciju "okrutnog optimizma" **Lauren Berlant** u pokušaju da se *Chewing Gum* čita kao jedna od rijetkih serija koja stavlja naglasak na kolektiv i klasnu solidarnost umjesto individualnog uspjeha i koja pokazuje kako sreća može izgledati izvan društveno propisanih modela.

Maša Grdešić (Zagreb, 1979) diplomirala je komparativnu književnost i kroatistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje radi kao docentica na Odsjeku za komparativnu književnost. Objavila je tri knjige: *Cosmopolitika. Kulturalni studiji, feminizam i ženski časopisi* (Disput, 2013), *Uvod u naratologiju* (Leykam, 2015) i *Zamke pristojnosti. Eseji o feminizmu i popularnoj kulturi* (Fraktura, 2020). Jedna je od osnivačica i urednica portala **Muf** (2014-2018). Bavi se teorijom pripovijedanja, kulturalnim studijima i feminističkom teorijom.

Karla Lončar, doktorandica

Feministička analiza lika Laure Palmer u filmu *Twin Peaks: Vatro hodaj sa mnom*

Centar za ženske studije, Zagreb

utorak 5.5.2020. 17h-20h

Otkako je travnju 1990. započeo s prikazivanjem, američki TV serijal *Twin Peaks* filmskog redatelja **David Lyncha** i TV scenarista Marka Frosta, gotovo je trenutačno zaokupio pažnju kako gledatelja, tako i kritičara i akademika. S vremenom je iz ovoga dvosezonskog serijala, naprasno ukinutog 1991. i tematski posvećenog istrazi umorstva srednjoškolke **Laure Palmer** (Sheryl Lee), nastao poveći fikcijski svijet. U tom se svijetu posebice ističu Lynchova režijska ostvarenja oniričkog predznaka: filmski prednastavak serijala *Twin Peaks: Vatro hodaj sa mnom* (1992), čija se stravična radnja vrti oko događaja koji su prethodili Laurinom umorstvu, te treća sezona TV serijala, *Twin Peaks: Povratak* (2017), u čijem je fokusu Dale Cooper (Kyle MacLachlan), istražitelj Laurina slučaja. Svako od tih, danas neosporno umjetnički značajnih djela svojom je tematskom i formalnom radikalnošću izazvalo snažne, ali i oprečne reakcije kritike i publike.

Izrazito podijeljena tumačenja *Twin Peaksa* pronalaze se među zagovarateljima feminizma: s jedne strane pojedini/e kritičari/ke optužuju su-kreatore serijala za mizogin tretman ženskih likova (koji se učestalo prikazuju kao žrtve grafičkog nasilja), s druge ih slave kao vješte dijagnostičare **malignosti patrijarhata** (s obzirom da serijal mahom identificira muškarce kao predstavnike Zla). Na predavanju ćemo se dotaknuti tih interpretacija na primjeru filma *Twin Peaks: Vatro hodaj sa mnom*, koji ćemo prethodno pogledati. U središtu našeg zanimanja bit će lik Laure Palmer, jedne od najupečatljivijih "mrtvih djevojaka", žrtava incesta te "svetica i kurvi" popularne kulture, čiju ćemo djelomično hagiografsku filmsku trajektoriju ujedno analizirati iz perspektive teorija **traume** i **horora**.

Karla Lončar (Zagreb, 1984) filmologinja je i filmska kritičarka. Diplomirala je komparativnu književnost i sociologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, u sklopu kojega trenutačno piše disertaciju posvećenu serijalu *Twin Peaks* pri doktorskom studiju Književnosti, izvedbenih umjetnosti, filma i kulture. Zaposlena je u Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža, gdje surađuje s više redakcija (*Filmski enciklopedijski rječnik*, *Hrvatska enciklopedija*, *Hrvatski biografski leksikon* i dr.). Članica je uredništva znanstvenog i strukovnog časopisa *Hrvatski filmski ljetopis* (izvršna urednica 2012–15), za koji povremeno piše tekstove. Njezini znanstveni radovi, eseji i recenzije o filmu objavljeni su u brojnim domaćim i inozemnim publikacijama. Sudjelovala je u radu Sarajevo (2013) i Berlinale Talent Pressa (2014). Dobitnica je Diplome **Vladimir Vuković** za najboljeg novog filmskog kritičara/ku u 2011, kao i istraživačke stipendije američkog programa **Fulbright** u akademskoj godini 2017/18, koju je provela na sveučilištu Pratt Institute u New Yorku.

doc.dr.sc. Una Bauer

Reprezentacija “ženske” neurorazličitosti u serijama i filmovima

Centar za ženske studije, Zagreb
utorak 12.5.2020. 17h-20h

Ovaj će se seminar pozabaviti reprezentacijom likova žena u serijama i filmovima koji pokazuju značajke neuroatipičnosti odnosno neurorazličitosti (poznatije pod nazivom poremećaji autističnog spektra). “Ženska” **emotivnost**, nježnost, empatičnost, toplina, lakše izražavanje osjećaja, veće verbalne kompetencije u izražavanju osjećaja dio su konvencionalne percepcije tradicionalne i navodno lako prepoznatljive “ženskosti”. Atipičnosti u smislu autističnog spektra uglavnom su se percipirale kao “**muški**” “problem” i postoje prijevori oko toga koliko su i danas kriteriji za dijagnosticiranje takvi da im promiču “ženske” manifestacije. U posljednjih petnaestak godina raste relativno “pozitivna” **reprezentacije** ženskih likova koje bismo mogli povezati s nekima od manifestacija autističnog spektra. Serije poput *Forbrydelsen* (2007-2012), *Bones* (2005-2017), *Bron/Broen* (2011-2018) ili *The Outsider* (2020), filmovi iz Millenium niza (*Muškarci koji mrze žene* (2009), *Djevojka koja se igrala vatrom* (2009), *Kule u zraku* (2009), *Što nas ne ubije* (2018)) ili *On Body and Soul* (2017) predstavljaju visoko funkcionalne ženske likove koji svojim ponašanjem dovode u pitanje tipično poimanje naglašene “ženske” afektivnosti i mogu djelovati oslobađajuće u odnosu konvencionalne zahtjeve za performiranjem “**ženskosti**”. Umjesto uobičajenog “zdravorazumskog” naglasaka na nevoljama osoba s autizmom zbog njihove socijalne neprilagođenosti, takva reprezentacija može pomoći u oslobađanju “većinskih neurotipičnih” od ideja o tome što je to što sačinjava normu i od represije njenog konstituiranja, te otvoriti raspravu prema tome koje su mogućnosti za rekonfiguraciju socijalne **neprilagođenosti**. U skladu s kompetencijama voditeljice, naglasak seminara bit će na dramaturškim logikama reprezentacije likova u serijama i na filmu te na pojmu “neurorazličitosti”, a ne na medicinskom percipiranju i interpretaciji autizma.

Una Bauer docentica je na Odsjeku dramaturgije na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Prva joj je knjiga, *Pridite bliže: o kazalištu i drugim radostima* objavljena u Biblioteci Gordogan 2015. Doktorirala je 2011. na Odsjeku za dramu i kazalište sveučilišta Queen Mary, University of London. Urednica je teatrološke biblioteke Akademije dramske umjetnosti od 2018. Zajedno s Natkom Badurinom i Jelenom Marković, uredila je zbornik *Naracije straha* (Leykam International i Institut za etnologiju i folkloristiku, 2019.) Tekstove najčešće objavljuje na portalu *kulturpunkt.hr* ili u časopisu *Gordogan*. Područja njenog interesa uključuju ples, fizički teatar i eksperimentalne izvedbene prakse, **popularnu kulturu**, povijest ideja, teorije afekata, umrežene javnosti, javnu sferu, putopisnu književnost, zajednicu, studije smrti, tragediju i **kriminalističku fikciju**.

doc.dr.sc. Nataša Govedić

Politike afektivne cenzure u *Malim ženama* Louise May Alcott i Čehovljevoj drami *Tri sestre*

Centar za ženske studije, Zagreb

utorak 19.5.2020. 17h-20h

Čini mi se da bih mogla prijeći sve granice kad me obuzme strast, toliko podivljam da bih mogla povrijediti bilo koga i još u tome uživati. Bojim se da jednog dana stvarno ne napravim nešto užasno i time si ne uništim život, da i ne spominjem da bi to dovelo do toga da me drugi stvarno zamrže.

Jo March (Alcott, *Male žene*, 1993: 71)

Kako to da se glavna protofeministička protagonistica popularnog klasika *Male žene* toliko boji svojih “negativnih” emocija, da joj se čini da bi autentična reakcija na pretrpljenu nepravdu graničila sa zločinom? Zbog čega je svaka reakcija Jo March, osim „opraštanja“, sustavne suspregnutosti i stoičkog trpljenja povrede radi „mira u kući“ u domu March nezamisliva? Možemo li to usporediti s afektivnom politikom još jednog teksta gusto naseljenog ženama čije se emocije discipliniraju politikom „mirnog prihvaćanja katastrofe“ i cenzure kao modusa održivosti zajedničkog kućanstva: Čehovljeve drame *Tri sestre*? Dok *Male žene* prikazuju izoliranu obitelj koja „prepisuje“ javne institucije na način da siromašne kćeri i sestre kreiraju svoje vlastito kazalište, svoje vlastite novine i svoju vlastitu poštu, ruske sestre Olga, Maša i Irina iz podjednako osiromašenog miljea Čehovljeve drame pokušavaju stvoriti svoju „širu javnost“ održavanjem neke vrste kulturnog salona, čiji se sudionici sve više rasipaju. U oba slučaja, žene politički isključene iz javnog i kulturnog života nastoje stvoriti „parasustav“ ili podsustav koji će kompenzirati njihovu klasnu i rodnu isključenost, u tome samo djelomično uspijevajući. Radionica otvara problem rodnog i klasnog discipliniranja devetnaestostoljetnih protagonistica u Americi i Rusiji, s posebnim naglaskom na strah od ženskih emocija i feminističku kritiku kompleksnih protokola afektivne cenzure, inače prisutnu i unutar samih tekstova.

Nataša Govedić doktorirala je komparativnu književnost i teatrologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 1995. godine javno djeluje kao kazališna, književna i filmska kritičarka, a od 2012. godine stalno je zaposlena na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Dosad je objavila trinaest znanstvenih knjiga iz područja teatrologije i teorije književnosti (posljednja nosi naslov *Veličanstveno Ništa: dramaturgije depresije*, 2019). Osim užeg područja teatrologije i studija izvedbe, od 2002. godine bavi se i dramskom pedagogijom, radioničkim radom na temelju dijaloških i performativnih praksi (posebice u suradnji s Mirovnim studijima) te facilitiranjem edukacijsko-dramskih procesa. Od 2012. godine kontinuirano surađuje s Učiteljskim fakultetom, na redovnom i doktorskom studiju dramske pedagogije. Glavna je urednica feminističkoga časopisa *Treća* te stalna suradnica Centra za ženske studije. Članica je Hrvatskog društva pisaca, Hrvatskog društva pisaca za djecu i Hrvatskog društva kazališnih kritičara i teatrologa. Posljednji roman: *Kako zavoljeti morskog psa* (2019).